

Yaroslav Nerushiian

Headmaster

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Olha Semenenko

Deputy Director of Educational Work

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Kravets Nataliia

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education of the

Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION: PRACTICAL ASPECTS

Keywords: individual development program, inclusive educational environment, psychological and pedagogical support, socialization, cooperation.

Паламарчук Ірина Вячеславівна

завідувач науково-методичної лабораторії дошкільної освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8206-2229>

УНІВЕРСАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: СТРАТЕГІЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: дошкільна освіта, освітній простір, середовищний підхід, універсальне освітнє середовище, універсальний дизайн, модернізація дошкільної освіти, якість освіти

Забезпечення якості дошкільної освіти є одним із ключових викликів сучасної освітньої політики, оскільки саме в ранньому дитинстві закладаються фундаментальні основи подальшого розвитку особистості.

Відповідно до Закону «Про освіту», універсальний дизайн у сфері освіти, це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (ст. 1, ч.1, п.28) [5].

Законом України «Про дошкільну освіту», визначено, що забезпечення доступності дошкільної освіти містить: дотримання принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування в освітньому процесі (стаття 10, ч.2); а ст. 41.ч. 3 вказує на те, що створення в закладі дошкільної освіти безпечного, здорового та інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, універсального

дизайну є одним з компонентів системи забезпечення якості дошкільної освіти, відповідальність за створення якого покладено на керівника закладу дошкільної освіти (ст. 38, ч.4) [4].

Державний стандарт дошкільної освіти визначає що створення сучасного універсального дизайну в закладі дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального, максимально придатного навколишнього середовища) дає змогу ефективно використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами чи які належать до корінних народів, національних меншин України, а також створюють передумови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [1].

Враховуючи вимоги Законів «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Державного стандарту дошкільної освіти, сучасний освітній простір потребує адаптації до швидких соціальних і технологічних змін, що вимагає нових підходів до організації середовища для дітей. Універсальне освітнє середовище є одним із стратегічних напрямів удосконалення системи дошкільної освіти, оскільки воно забезпечує доступність, безпечність, інклюзивність та врахування індивідуальних потреб кожної дитини.

Таким чином, концепція універсального дизайну дошкільної освіти передбачає створення середовища, доступного для всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, а якість дошкільної освіти визначається не лише рівнем педагогічної майстерності, а й освітнім середовищем, у якому перебуває дитина. Освітній простір дошкільного закладу має бути варіативним, гнучким та адаптивним до потреб різних груп дітей. Отже, дослідження шляхів впровадження універсального освітнього середовища в практику є важливим і актуальним завданням для науки та педагогіки. Забезпечення якості дошкільної освіти через універсальне освітнє середовище вимагає комплексного підходу, що поєднує політичні, педагогічні та соціально-культурні аспекти.

Якість дошкільної освіти є багатовимірним поняттям, яке охоплює різні аспекти освітнього процесу, від створення освітніх матеріалів, навчально-методичного забезпечення, розробки освітнього процесу, педагогічних підходів, врахування соціально-емоційного середовища, а також кваліфікації персоналу до фізичного середовища, матеріально-технічне забезпечення, та управлінських стратегій.

У сучасній педагогічній науці та міжнародній практиці виділяють кілька ключових підходів до визначення якості дошкільної освіти. Фокус робиться на якості взаємодії між педагогами та дітьми, освітніх практиках, методах роботи з дітьми. Український досвід у цій сфері формується на основі міжнародних стандартів та рекомендацій, з урахуванням особливостей національної системи дошкільної освіти.

Поєднуються освітні компоненти, підкреслюючи важливість взаємодії всіх чинників освітнього процесу для забезпечення якості. Цей підхід широко застосовується в міжнародних системах оцінювання, зокрема в міжнародній методиці ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale). Фізичний простір, зокрема, ергономіка приміщень, умеблювання для догляду, гри та навчання і доступність ігрових матеріалів, візуальне оформлення, облаштування ігрового простору безпосередньо впливає на рівень розвитку дітей [2].

На основі аналізу різних підходів виділяють такі ключові складові якісної дошкільної освіти: педагогічна майстерність (кваліфікація, методи роботи, рівень взаємодії з дітьми); організація освітнього середовища (доступність, безпека, матеріально-технічна база, універсальний дизайн); освітній процес (інтерактивність, різноманітність, відповідність віковим особливостям); взаємодія з сім'єю та громадою (партнерство з батьками, підтримка розвитку); інклюзивність та рівність можливостей (адаптація освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами); оцінювання та моніторинг (відстеження розвитку дитини, оцінювання ефективності педагогічних підходів) [3].

Таким чином, сучасні підходи до визначення якості дошкільної освіти охоплюють адміністративні аспекти, емоційний, соціальний і навчальний досвід дітей та створення універсального освітнього середовища. Забезпечення якості дошкільної освіти потребує системного підходу, що враховує всі аспекти освітнього середовища, педагогічного процесу, взаємодії учасників і результативності навчання. Універсальне освітнє середовище у закладі дошкільної освіти – це комплекс фізичних, емоційних, соціальних та інформаційно-комунікативних складових, які забезпечують рівний доступ кожної дитини до якісного навчання та розвитку.

Для реалізації в закладі дошкільної освіти принципу універсального освітнього середовища необхідний системний підхід, що охоплює стратегічне планування, підготовку кадрів, матеріально-технічне оснащення та безперервну оцінку результатів.

Розглянемо основні чинники, що надають освітньому середовищу ключового значення для дошкільної освіти. Завдяки гнучким, взаємопов'язаним просторам універсальне середовище підтримує одночасно розумовий, емоційний, фізичний і соціальний розвиток. Наприклад, зони для дослідницьких експериментів формують наукове мислення, а простори для рольових ігор – міжособистісні навички. Облаштування простору з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей (ергономічні меблі, м'яке зонування, безпечні матеріали) створює психологічний комфорт і знижує стрес у дітей. Коли дитина почувається захищеною, вона відкритіша до нових знань і активніша в пізнавальній діяльності. Універсальне освітнє середовище має бути

«підлаштованим» під зміни: сезонні тематики, індивідуальні освітні траєкторії, групові проекти. Така адаптивність дозволяє динамічно реагувати на потреби дітей та педагогів і підвищує ефективність освітнього процесу. Інтегрований простір, в якому передбачені куточки для спілкування з батьками, виставкові стенди робіт дітей, формує партнерські стосунки та поглиблює зв'язок між закладом і родиною.

Універсальне освітнє середовище – це стратегічний ресурс, який формує у дошкільників уміння вчитися, досліджувати та взаємодіяти в безпечному, надихаючому просторі. Досвід створення універсального освітнього середовища у світі та Україні демонструє важливість системного підходу до забезпечення якості дошкільної освіти. Важливими складовими є адаптація фізичного простору, впровадження інклюзивних методик, підготовка педагогів та підтримка з боку держави. Його впровадження потребує комплексного підходу: від аналізу потреб до постійного моніторингу та вдосконалення. Така система забезпечить високу якість дошкільної освіти, сприятиме розвитку компетентної, соціально відповідальної особистості та створить міцний фундамент для подальшої освіти дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під наук. кер. Пирожено Т. О., автор. група: О. М. Байєр, Н. В. Гавриш, Н. В. Левінець, О. А. Половіна, О. Д. Рейпольська та інш. 2021. 38 с. URL: <https://surl.ed/pcikrv> (дата звернення: 20.04.2025).
2. Гармс Тельма, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третє вид. (ECERS-3) / пер. з англ. О. Тільна. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 116 с.
3. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2025 № 407. URL: <https://surl.li/muequo> (дата звернення: 20.04.2025).
4. Про дошкільну освіту : Закон України від 6 червня 2024 року № 3788-IX із змінами. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://surl.li/wvcde1> (дата звернення: 20.04.2025).
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://surl.li/wbzaw5> (дата звернення: 20.04.2025).

Iryna Palamarchuk

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Preschool Education
of the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

UNIVERSAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT: A STRATEGY FOR IMPROVING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION

Keywords: preschool education, educational space, environmental approach, universal educational environment, universal design, modernisation of preschool education, quality of education